

pogovor Eva Mahkovic in Petra Pogorevc dramaturginji

“Želimo bitilišani in upoštevani!”

Iva Kosmos

Igralci igrajo, kostumografi zasnujejo kostume, scenografi si zamisljajo odrski prostor, oblikovalci luči osvetlitev, režiserji vse skupaj vodijo, dramaturgi (ne, to niso dramatik) pa... kaj pravzaprav? »Dramaturgirajo«? No, da bi nekoliko razbistrili megleno predstavo o tem, »kaj v bistvu dramaturgi sploh počnejo«, so pri Knjižnici MGL, knjižni zbirki Mestnega gledališča ljubljanskega, pred kratkim izdali knjigo *Dramaturgija in predstava*, pregledno razpravo, ki si prizadeva opredeliti pojem dramaturga in njegovega dela. Avtorici omenjene knjige, Britanka **Cathy Turner** in **Synne K. Behrndt** iz Danske, sicer izhajata iz okolij z različno dramaturško tradicijo, o položaju dramaturga pa pišeta iz perspektive britanskega gledališča, kateremu postavljata nasproti evropske izkušnje. Za oris stanja dramaturgije pri nas, tega, kdo so dramaturgi in kaj počnejo, smo k pogovoru povabili dve slovenski dramaturginji: **Petra Pogorevc**, ki je tudi urednica Knjižnice MGL, in **Eva Mahkovic**, ki je knjigo *Dramaturgija in predstava* prevedla.

Rada bi se izognila vprašanju, ki vama ga najbrž nenehno zastavljajo: kaj v bistvu počnete? Začnimo torej z druge strani: kako se delo dramaturga razlikuje v evropskem in angloameriškem prostoru?

Eva Mahkovic: Slovenska tradicija izhaja iz nemške, temelji na tem, kar je vzpostavil že Lessing, ki je bil – recimo tako – prvi institucionalni dramaturg. Knjiga *Dramaturgija in predstava* pa izhaja iz angloameriškega področja, kjer dramaturg, če ta funkcija sploh obstaja, dela predvsem na grajenju besedila v sodelovanju z dramatikom, redkeje pa na konkretni uprizoritvi, čeprav se situacija v zadnjih letih spreminja.

Petra Pogorevc: V inštituciji, kakršna je **Mestno gledališče ljubljansko**, imamo dramaturgi poleg sodelovanja pri uprizoritvah še mnoge druge naloge: urejanje gledaliških listov, prebiranje dramskih besedil in z njim povezano sodelovanje z direktorico in umetniško vodjo Barbaro Hieng Samobor, ki obsega predvsem poglobljene in strateške pogovore o sestavi repertoarja, tu je še moderiranje

strokovnih srečanj in pogovorov, sodelovanje s službo za odnose z javnostjo... Sama urejam tudi Knjižnico MGL, naša dramaturginja Alenka Klabus Vesel vodi arhiv. Ogmno je nevidnega dela.

Zanimivo se mi zdi, da je pri enih vaših zadnjih predstav, *Rekvjem*, režiser Matjaž Zupančič podpisan kot režiser in dramaturg. Kako lahko na tem primeru razmejimo njegovo delo, kaj je podpisal kot dramaturg in kaj kot režiser?

Petra Pogorevc: Če režiserji presodijo, da dramaturga ne potrebujejo, tedaj med študijem gotovo prevzamejo nase nekaj dramaturških nalog. Ampak to je izmuzljiv teren – gre za raziskovanje, iskanje, definiranje smisla, konceptov uprizoritve in tako naprej. Pri tem je zelo težko definirati, kaj je nekdo pri konkretni uprizoritvi opravil, saj se vsako sodelovanje med dramaturgi in režiserji razlikuje.

Eva Mahkovic: Že kadar sodelujeta dva človeka, režiser in dramaturg, se njuni funkciji včasih prepletata in sta različni od procesa do procesa, če pa sta obe vlozi združeni v eni osebi, je toliko težje ločiti posamezen prispevek.

Petra Pogorevc: Dramaturg je nekdo, ki se mora biti sposoben prilagoditi konceptu režiserja, hkrati pa mora biti toliko ustvarjalen, da išče odgovore na vprašanja, ki se med študijem sproti zastavljajo. Po eni strani gre za razčlenjevanje izbrane predloge in zagotavljanje ustreznega teoretskega zaledja za njeno uprizoritev, po drugi pa mora biti dramaturg sposoben spremljati vaje in proces na tak način, da zna pravilno zaslutiti, v katero smer se nastajajoči material odpira, ter znati režiserju v zvezi s tem priinašati ideje, ki mu bodo v pomoč. To je v bistvu podporna funkcija, ki pa mora biti kreativna in dosledna v tem, da ne pristaja na to, da bi delal kar koli. Si prvi sogovornik režiserja, ki mu mora biti vselej zmožen nuditi povratno informacijo, končna beseda pa je vedno njegova.

Kakšne so vajine praktične izkušnje z režiserji: sta redno povabljeni k pogovoru, razmisleku, in imata občutek, da se vajino mnenje upošteva, ali pa sta bili kdaj potisnjeni tudi v pasivno vlogo?

Petra Pogorevc: Če me nekdo povabi k

sodelovanju, želim bitilišana in upoštevana, obenem pa sem tudi sama sebi dolžna, da delam dobro in pogumno. Da režiserju recimo ne povem samo tistega, kar mu bo všeč, temveč si upam izraziti dvom ali nestrinjanje. Včasih se seveda izkaže tudi, da nimam prav, toda pomembno se mi zdi, da se to potrdi v dialogu z režiserjem. Zaradi tega je po mojem nujno, da je želja po sodelovanju med režiserjem in dramaturgom obojestranska. Če je nekdo v ekipi, je nesmiselno, da tiho sedi zraven ali pa le hodi po knjižnicah in nosi materiale na kup.

Kot mladi dramaturginji vam je morda nekoliko težje vzpostaviti avtoriteto do praviloma starejših režiserjev?

Eva Mahkovic: Ja, stereotipno se od dramaturga včasih pričakuje, da je vselej priročna enciklopedija, kar seveda ni bistvo dramaturga. Zaradi takšnih prepričan se mlad človek mogoče še težje vzpostavi kot nekdo z mnenjem. Ampak svoje mesto si moraš priboriti. Mislim, da na koncu mladost ni posebna ovira.

Nebojša Pop Tasić je pred časom dramaturgijo opisal kot veliko vajo iz podrejanja, pri čemer ga je zmotil koncept režiserskega gledališča, kjer ima režiser za vsako ceno prav. Zaradi tega se je Pop Tasić tudi podal na pot samostojnega ustvarjanja.

Petra Pogorevc: Nimam težav s tem, nikoli nisem začutila želje po tovrstnem osamosvajanju, prav nasprotno, rada delam z močnimi osebnostmi, to je po mojem zagotovilo za resno avtorsko vizijo. Želim se podati v avanturo, ki jo nekdo vodi, a obenem želim imeti svoje mesto v projektu.

Eva Mahkovic: Jaz sem si ta poklic izbrala z zavedanjem, da kot dramaturg enostavno nimam zadnje besede. To me, za zdaj, ne ovira.

Bi morda komentirali dejstvo, da so dramaturginje večinoma ženske? Sociološka interpretacija namreč pravi, da je feminizacija nekega poklica povezana z upadanjem njegovega ugleda.

Petra Pogorevc: V slovenskem prostoru imamo več močnih dramaturgov, denimo Blaža Lukana in Primoža Jesenka, ki sta tudi avtorja dveh temeljnih študij s področja dramaturgije. V Slovenskem mladinskem gledališču je zaposlen Tomaž Toporišič,

na svobodi deluje že omenjeni Nebojša Pop Tasić. To so izstopajoči in uveljavljeni kolegi. Teza o feminizaciji morda ne zdrži, ker ne gre samo za število delujočih, temveč tudi za vidnost in uveljavljenost, ki sta pri nas enakomerno razporejeni.

Eva Mahkovic: Med študenti dramaturgije je približno tretjina moških, po mojem je razmerje približno primerljivo humanistiki.

Petra Pogorevc: Zdi se mi, da je oddelek za dramaturgijo na AGRFT, posebej zadnja leta pod vodstvom Blaža Lukana, postal zelo močan. Tudi zato smo izdali knjigo *Dramaturgija in predstava*, tam je namreč veliko mladih študentk in študentov, ki poklic dramaturga ne samo prakticirajo, ampak so o njem tudi željni kreativno razmišljati. Ti mladi ljudje so o sodobnih trendih v gledališču obveščeni, zato se mi zdi čas pravi za to, da se o dramaturgiji čim več objavlja in piše.

Na koncu knjige *Dramaturgija in predstava* avtorici podata predloge za razvoj dramaturgovega dela

v prihodnosti. Kakšni so ti predlogi in kako jih lahko uporabimo v našem okolju?

Eva Mahkovic: Gre za osvobajanje dramaturga iz zgolj raziskovalca ali asistenta v nekoga, ki je v procesu kreativen. Ta evolucija je mogoče bolj specifična za angloameriški prostor, kjer se vloga dramaturga šele dobro vzpostavlja, vendar bi se dialog med ustvarjalci lahko okrepil tudi pri nas. Zadnje poglavje nakazuje tudi smeri razvoja gledaliških oblik, v katerih lahko dramaturg deluje. Avtorici knjige Cathy Turner in Synne K. Behndt na primer delata v plesu in *site specific* praksi, nekateri projekti so mejno gledališki.

Petra Pogorevc: V slovenskem gledališču, zlasti na njegovi neinstitutio-

nalni sceni, so že v drugi polovici prejšnjega stoletja prodrle različne strategije in oblike sodobnih scenskih umetnosti in tudi vrsta dramaturgov, ki so znotraj njih delovali. Zgodovina sodobnega slovenskega gledališča je v tem smislu impresivna. Sama se recimo spomnim, s kakšnim občudovanjem sem v devetdesetih letih spremljala delo dramaturginj Ede Čufer in Bojane Kunst pa še Marinke Postrak in Diane Koloini. Veliko stvari je na naših odrih že bilo in jih ne odkrivamo šele zdaj. Je pa treba nanje, še posebej v času krize, ki grozi z rezanji in krčenji vseh vrst, vedno bolj opozarjati, saj dokazujejo, da je delo dramaturga legitimno in kreativno.

Eva Mahkovic: Ta poklic sem si izbrala z zavedanjem, da kot dramaturg enostavno nimam zadnje besede. To me, za zdaj, ne ovira.

Dramaturginji v Mestnem gledališču ljubljanskem Eva Mahkovic in Petra Pogorevc: Če nas, dramaturge, režiserji povabijo k sodelovanju, želimo biti slišani in upoštevani, obenem pa smo si dolžni, da delamo dobro in pogumno. Da režiserju recimo ne povemo samo tistega, kar mu bo všeč, temveč izrazimo dvom ali nestrinjanje. Če je nekdo v ekipi, je nesmiselno, da tiho sedi zraven ali le hodi po knjižnicah in nosi materiale na kup.